

Trends in de jaarverslagen 2003

Inleiding

Evenals voorgaande jaren heeft Jonkergouw & van den Akker, adviseurs voor financiële communicatie, de jaarlijkse oogst aan jaarverslagen bekeken om na te gaan welke trends en ontwikkelingen zich anno 2003 in de jaarverslaggeving manifesteren. Daarbij stelt het bureau zich zoveel mogelijk registrerend en zonder waardeoordeel op. Aan de andere kant, als bureau met een flinke 'jaarverslagenpraktijk' (gemiddeld zestien per jaar), ontkomt het er natuurlijk niet aan om af en toe ook zijn mening te geven. En om moeilijke situaties te voorkomen, laat het bureau de jaarverslagen waarbij het rechtstreeks betrokken is, hier buiten beschouwing, een enkele verwijzing daargelaten. Hoewel in totaal circa 300 jaarverslagen de revue passeerden, is niet gestreefd naar volledigheid bij de verwijzing naar goede en minder goede voorbeelden. Dit verslag beperkt zich tot het signaleren van enkele trends, hier en daar geïllustreerd met treffende voorbeelden. Ook gaat het iets dieper in op twee ontwikkelingen die naar verwachting in de komende jaren nog belangrijker zullen worden: corporate governance en maatschappelijk verantwoord ondernemen.

De volgende aspecten hadden de speciale aandacht:

- De manier waarop het bedrijf zichzelf presenteert en profileert. Hoe het de activiteiten omschrijft, de markten, de businesskenmerken en het onderscheidend vermogen.
- De presentatie van visie, strategie en doelen (kwalitatief en kwantitatief). Hoe concreet is men over wat bereikt is en nog bereikt moet worden?
- Welke structuur wordt gekozen met het oog op toegankelijkheid en heldere presentatie van de informatie?
Hoe wordt eventueel gebruik gemaakt van thematiek, een herkenbare rode draad etc. Welke rol speelt de vormgeving daarbij (concept, ontwerp, uitvoering; als dragers voor de inhoud)?
- De verwerking van actuele discussies rond de jaarverslaggeving, zoals verslaggevingsregels, corporate governance en maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- Nieuwe elementen, (eigen)aardigheden, vondsten en oplossingen die het verslag ondersteunen.

Een paar observaties vooraf

De soberheid die bedrijven zich in het licht van de economisch magere tijden moeten opleggen, is niet terug te vinden in (de uitvoering van) de jaarverslagen. Er is weer veel aandacht aan besteed. En terecht. Het heeft duidelijk zijn plaats gevonden als sterk communicatie-instrument en onderdeel van de totale communicatie van een onderneming. Zeker in combinatie met internet, waarnaar frequent verwezen wordt voor achtergrondinformatie en actuele berichtgeving.

We zitten duidelijk in een periode waarin zeer kritisch gekeken wordt naar het gedrag van bedrijven. Dat is onder andere terug te zien in een toename van de informatiewaarde, zowel kwalitatief als kwantitatief. Vorig jaar al bleek dat er onder maatschappelijke druk, schandalen en regelgeving meer moeite wordt gedaan om stakeholders te informeren. Dit jaar is dat nog nadrukkelijker zichtbaar. In de hoeveelheid informatie, maar ook in de aandacht die besteed wordt aan een heldere, bijna dwingende presentatie van de belangrijkste gegevens.

Een begeleidend effect is dat er meer zorg besteed wordt aan de toegankelijkheid van de informatie en er meer rekening wordt gehouden met de diverse doelgroepen en hun leesgedrag. Zo zien we in het verslag meer samenvattende informatie (overzichten, bulletlijstjes, schema's) en ook wordt niet alle informatie voor iedereen direct beschikbaar gesteld. Gespecialiseerde, gedetailleerde informatie wordt vaak overgebracht naar andere uitgaven, informatiedragers en kanalen, waaronder natuurlijk internet. Omgekeerd zien we ook gepopulariseerde versies, beter toegankelijke samenvattingen, ontdaan van de meeste taaie zaken en opsommingen. Dat heeft er ook mee te maken dat de verplichte informatie steeds omvangrijker wordt, waardoor een argeloze lezer, die het meer om de grote lijnen te doen is, al gauw wordt afgeschrikt.

Voorbeelden daarvan zijn Unilever, Shell, ASML, Hagemeijer en Philips, die een populaire versie van het jaarverslag uitgeven met duidelijk het accent op de onderneming en haar activiteiten. Fortis brengt al jaren twee, eigenlijk drie, aparte uitgaven uit. De Rabobank splitst dit jaar voor het eerst het jaarverslag en de jaarrekening. Reed Elsevier hanteert het Engelstalige jaarverslag als leading en geeft een jaaroverzicht en verkorte jaarrekening in het Nederlands uit voor het leesgemak. In dit Nederlandse verslag ligt de nadruk heel sterk op de corporate kant.

De andere waarden

Zeer opvallend dit jaar zijn de ruimte en aandacht die gegeven worden aan onderwerpen als corporate governance, ondernemingswaarden/gedragscodes en duurzaam ondernemen. Alle drie zaken die rechtstreeks te maken hebben met de reputatie van een onderneming en daarom graag aangevoerd worden om aan te geven hoe netjes zij wel is.

Een goede bedrijfsreputatie is van cruciaal belang. Niet alleen omdat deze een bijdrage kan leveren aan waardevorming,

Uit onderzoek blijkt dat een bedrijf met een relatief goede reputatie beter in staat is om hogere winsten te behalen over een langere periode.

(Beurskoers = reputatiekapitaal + boekwaarde)

De opvallende aandacht voor *ondernemingswaarden* lijkt dan ook een wat modieus trekje te hebben, wellicht onder invloed van de grote onzekerheid die de ondernemingswereld de laatste twee jaar kenmerkt. Met bestuurders die steeds meer tot het publieke domein gaan behoren, met vrijwel dagelijkse winstwaarschuwingen en met boekhoudkundige schandalen die zich niet meer tot een land of een enkele onderneming beperken. En ook het economisch herstel laat nog op zich wachten. Misschien begrijpelijk dat tegen die achtergrond gezocht wordt naar andere zaken om zich aan vast te houden.

Hoe dan ook, het draagvlak voor dit soort waarden is duidelijk veel groter geworden dan een aantal jaren geleden, toen ze voorzichtig hun intrede deden. Nu lijken ze niet meer uit de verslagen weg te denken. We worden met eerlijkheid, integriteit en transparantie om de oren geslagen.

Ondernemingswaarden zijn er overigens in soorten, en ze zijn in verschillende mate van belang bij de beleggersbeslissing. Uit onderzoek van Rematch komt de volgende verdeling naar belangrijkheid naar voren:

- eerlijkheid en integriteit;
- financiële performance / prestatiegerichtheid;
- kwaliteit, professionaliteit en klantgerichtheid;
- innovatief;
- goed werkgever;
- respect voor de omgeving, mensenrechten, goed burgerschap en zorg voor milieu.

Vooraf de laatste twee punten sluiten aan bij de denkbeelden die steeds helderder geformuleerd worden over het begrip duurzaamheid in relatie met ondernemingen. Die hebben onder meer vorm gekregen in de richtlijnen voor de jaarverslaggeving van het Global Reporting Initiative, een internationale beweging van verschillende disciplines, waaronder de accountancy.

Over die eerste plaats voor eerlijkheid en integriteit mag zeker niet licht worden geoordeeld en dat zal stellig gevolgen hebben voor de manier van communiceren van de onderneming met haar stakeholders. Eerlijkheid en integriteit kun je tenslotte ook vertalen met geloofwaardigheid, de basis van investor relations, en die geloofwaardigheid zal hard gemaakt moeten worden. Omdat te verwachten valt dat de komende jaren de ondernemingswaarden - als belangrijke onderliggende variabelen - alleen maar hoger op de agenda komen, is het zinvol om goed te overwegen (en vast te leggen) welke plaats ze structureel (moeten) hebben in de ondernemingspraktijk. Het lijkt erop dat op dit moment nog maar betrekkelijk weinig bedrijven die exercitie echt hebben uitgevoerd. De meeste bedrijven die over ondernemingswaarden schrijven, maken de indruk dat het om een aangeplakt baardje gaat, iets wat (nog) niet spontaan uit de normale ondernemingspraktijk voortkomt. En op die manier is het in goed gezelschap van de Visies en de Missies, die de jaren negentig onveilig maakten, al duiken die ook nu nog steeds op in al hun sterilitet. Wel zien we dat missie, visie, strategie en doelen steeds meer in combinatie worden gepresenteerd.

Corporate governance (zie ook bijlage 1)

In vrijwel alle verslagen wordt (soms veel) aandacht besteed aan corporate governance. Sommige bedrijven beperken de omvang overigens door zich in het verslag te bepalen tot een beknopt overzicht en voor de volledige teksten te verwijzen naar de website. Dat doen onder meer OPG, PPGM, Wessanen en Basf. De laatste verwijst voor *corporate governance*, en bovendien voor haar *vision 2010* en de *values and principles* naar de website: www.basf.de/en/corporate/overview. KPN geeft aan voornemens te zijn om bepaalde statuten en reglementen op de website te publiceren.

Zeker de financiële instellingen belichten uitvoerig hun corporate governance: zie PPGM, ING, TPG, Aegon en ABN AMRO. Maar ook een bedrijf als Corio presenteert een heel volwassen paragraaf. De wijze van presentatie van corporate governance en de plaats daarvan in het verslag, lopen sterk uiteen, wat ook aangeeft dat men nog niet helemaal goed weet hoe een en ander te plaatsen. Je vindt het onderwerp zowel in het verslag van de raad van commissarissen als in het bestuursverslag en soms als een bijlage achterin. In veel gevallen behelst het stuk een min of meer precieze opgave van alles wat met het bestuur van en de zeggenschap over de onderneming te maken heeft, zonder veel toelichting; een verplichte opgave. Sommige bedrijven willen ook toelichten waarom ze het onderwerp behandelen en welke rol corporate governance bij hen speelt.

De Angelsaksische bedrijven zijn al veel langer bezig met het hanteren van corporate governance en dat is dan ook terug te vinden in de jaarverslagen. Opvallend in veel van de Angelsaksische jaarverslagen is dat bijvoorbeeld de financiële toelichting wordt ondertekend door de CFO. Voorbeelden zijn CMG en Logica. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen met codes en initiatieven op het gebied van corporate governance in de wereld.

Zo is voor ABN AMRO naar eigen zeggen goede corporate governance noodzakelijk om haar strategische doelstelling, duurzame waardecreatie op lange termijn, te verwezenlijken. Ook duidelijk zichtbaar is de invloed van de actuele discussie over het onderwerp. ABN AMRO meldt over het structuurregime bijvoorbeeld dat zij dit wil herzien: "Wij willen aandeelhouders meer inspraak geven in het bestuur van de onderneming en de verhoudingen tussen aandeelhouders, Raad van Commissarissen en Raad van Bestuur beter met elkaar in evenwicht brengen."

Het bedrijf voegt er dit jaar voor het eerst een verslag van de commissie van aandeelhouders en een van de centrale ondernemingsraad bij.

ING wijst nadrukkelijk op de 'modernisering van de Corporate Governance-structuur', die in 2002 is doorgevoerd. De onderneming heeft een *Corporate Governance committee* ingesteld, dat jaarlijks de ontwikkelingen op het gebied van corporate governance evalueert, het functioneren van de raad van bestuur evalueert en voorstellen doet aan de raad van commissarissen. Ook zorgt de commissie ervoor dat corporate governance bij ING en het beleid op dat gebied volledig transparant zijn en kenbaar gemaakt worden in het jaarverslag en de aandeelhoudersvergadering.

Ook Reed Elsevier heeft in 2002 zo'n commissie ingesteld, die verantwoordelijk is voor het beoordelen van de ontwikkelingen en 'best practices' met betrekking tot corporate governance.

ASML maakt melding van een *Disclosure Committee*, dat het senior management - en speciaal CFO en CEO - moet helpen bij het handhaven en evalueren van verslagmechanismen en -procedures. Dit gezelschap verzamelt alle relevante financiële en niet-financiële informatie, maakt uit hoe die eruit moet zien en of en wanneer zij openbaar moet worden gemaakt.

Stork heeft een verslag van de commissie van aandeelhouders opgenomen. Bovendien levert het bedrijf een uitvoerige profielschets van de raad van commissarissen.

In grote trekken zijn de bedrijven het wel eens over de onderwerpen die aan bod moeten komen. Het lijkt vaak of er al geanticipeerd is op de aanbevelingen van de commissie-Tabaksblatt. Zo is veel van wat Arcadis opneemt in haar paragraaf over corporate governance, ook terug te vinden in de aanbevelingen van deze commissie.

Veel ondernemingen hebben dit jaar, al dan niet in relatie tot corporate governance, een gedragscode opgenomen in het verslag. Zo bijvoorbeeld Athlon Groep, HITT, Macintosh, Arcadis (The Arcadis General Business Principles) en Grontmij. IHC Caland en ABN AMRO hebben hem niet opgenomen maar refereren er wel aan.

DSM heeft een heel handzaam leafletje ingestoken met de 'DSM-values', dat ingaat op de kernwaarden: 'valuable partnerships, respect for people and good corporate citizenship'. Daarin worden ook de gedragsregels gepubliceerd.

Andere bedrijven (zoals DHV) maken melding van het voornemen om gedragsregels te ontwikkelen.

De risicoparagrafen, een jaar of vijf, zes geleden vrij plotseling in zwang, worden steeds beter van kwaliteit. Ook dit hangt ongetwijfeld samen met de sterkere druk van buiten. Integriteit en volledigheid waarmee over de risico's wordt gerapporteerd, zijn mede tegen de achtergrond van de eerder genoemde onzekerheid van steeds groter belang voor de belegger. Je ziet dat ondernemingen hierop inspelen door naast puur financieel-technische

risico's meer aandacht te besteden aan de echte ondernemingsrisico's. Voorbeelden zijn OPG, Unilever, IHC Caland en KLM

Als het gaat om *toelichting bij de beloning*, dan vallen Reed Elsevier, Shell en ABN AMRO op door uitvoerigheid.

Boskalis gaat heel uitgebreid in op de *uitgangspunten van het ondernemingsbeleid* en neemt onder die vlag verschillende onderwerpen op, zoals risicoprofiel en corporate governance (weliswaar met een kort statement van negen regels), en onderstreept daarbij het belang van toekomstperspectieven, risico's, doelstellingen en strategie. Het bedrijf geeft aan dat er een gedragscode is waarin de verplichtingen en verantwoordelijkheden ten opzichte van de samenleving, het milieu en alle 'stakeholders' van Boskalis zijn vastgelegd.

Wegener pakt het weer anders aan en behandelt onder het hoofd *maatschappelijk verantwoord ondernemen* ook onderwerpen als corporate governance, milieu en P&O. Heel beschrijvend en zeer compact. Het is een van de weinige bedrijven die deze drie zaken, speerpunten in de duurzaamheidsgedachte, ook werkelijk bij elkaar zetten. Ook Wegener verwijst overigens naar een gedragscode.

Duurzaamheid (zie bijlage 3)

Duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen zijn opvallend aanwezig in deze oogst jaarverslagen. Maar erg gecoördineerd gebeurt het meestal nog niet. People, planet, profit, in welke volgorde ook geciteerd, mag dan van een ijzersterke logica zijn, hoe verwerk je dat op een goede manier in je jaarverslag? Het Global Reporting Initiative heeft daar inmiddels een goed antwoord op, maar die stap is wel heel erg groot. En misschien onnodig naar het oordeel van sommigen. Immers, veel van de onderwerpen die in een PPP-verslag aan de orde moeten komen, zien we ook wel op de een of andere manier in de 'oude' verslagen. Een deel van het sociaal beleid werd traditioneel onder de P&O/HRM-paragraaf gemeld. Elk verslag vertelde verder wel iets over het milieubeleid en een bedrijf met een sponsorbeleid was er ook niet vies van om te vermelden hoezeer het de samenleving daarmee steunde. Een tweede punt is dat verschillende onderwerpen in de PPP- dan wel GRI-opzet op zichzelf, gezien het belang voor de onderneming, veel aandacht nodig hebben. En het is de vraag of je ze van die plek wilt weghalen. Denk daarbij aan de HRM-paragraaf (wordt vaak uitgewerkt in een separaat sociaal jaarverslag), corporate governance (een volledig overzicht vergt drie pagina's) en milieubeleid (steeds vaker uitgewerkt in een al dan niet verplicht apart milieujaarverslag). Het valt in ieder geval niet mee om ze zó aan elkaar te koppelen dat ze elkaar niet in de weg zitten. Een derde, niet onbelangrijk punt is dat veel bedrijven (kennelijk) over een aantal PPP-onderwerpen bar weinig te melden hebben. Met een nauwelijks ontwikkeld, althans vastgelegd, sociaal beleid dan wel milieubeleid zou je op veel GRI-vragen 'nee' moeten verkopen en dat doet niemand graag.

Dat is jammer, want dat maakt veel verslagen op dit punt bepaald niet transparant en bovendien verdwijnt de vergelijkbaarheid.

Een gecombineerd verslag?

Waarschijnlijk is deze tussenfase toch over een paar jaar voorbij en rapporteert iedereen vrolijk volgens GRI. Al was het alleen maar omdat dat een heel goed hanteerbaar format biedt om de uitkomsten van alle activiteiten die momenteel op milieugebied en sociaal

beleidsgebied plaatsvinden een goede plek te geven. Voor de P van profit hoeven we niets nieuws te verzinnen, daar weten we inmiddels goed raad mee. Een eerdere voorspelling, het volledig samenvloeien van financieel en sociaal verslag en milieujaarverslag, blijft wat langer uit dan verwacht, alleen al gezien de geweldige omvang van de te verwachten gegevens. Aan de andere kant zijn of worden in veel bedrijven de sociale verslagen en milieuverslagen al samengevoegd tot één 'duurzaamheidsverslag' en dat levert in de regel een goed resultaat op. En omdat we zien dat veel (achtergrond)informatie ook nu al meteen op de websites terecht komt, kunnen we wellicht op termijn een verslag verwachten dat naast strategie en beleid op hoofdpunten de economische en sociale ontwikkelingen en milieu-ontwikkelingen behandelt en voor gedetailleerde informatie stelselmatig verwijst naar hetzij speciale uitgaven, hetzij de website. Met andere woorden: het jaarverslag voor het volledige beeld en de verfijning indien nodig. Maar zoals gezegd, die situatie kan nog even op zich laten wachten.

De praktijk

Dit jaar zijn er ondanks de grotere aandacht voor milieu en maatschappij nog maar weinig bedrijven die de harde en zachte aspecten van de bedrijfsvoering op een handige en logische plaats gecombineerd hebben. Uitgever/drukker Wegener springt er gunstig uit met een goed uitgebalanceerd hoofdstuk 'Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen', waarin zowel maatschappelijke betrokkenheid en corporate governance als milieu en P&O behandeld worden. Daarbij is niet alleen de aparte relatie van elk onderdeel met de bedrijfsvoering aan de orde, maar ook hun onderlinge samenhang. Ter vergelijking: bij AKZO Nobel wordt ook zo het een en ander gezegd over 'Mensen bij AKZO Nobel', AKZO Nobel in de samenleving en Gezondheid, Veiligheid en Milieu, maar ze zijn hoofdzakelijk gericht op het bedrijfsbelang (leadership, sponsoring, product stewardship) en worden niet gekoppeld. Daardoor blijft in feite de informatie over duurzaamheid uiterst mager. ING Groep maakt die koppeling wèl en daardoor ontstaat een heel informatief hoofdstuk 'ING in de samenleving'. Niet dat het alle informatie direct geeft. Herhaaldelijk wordt verwezen naar andere vindplaatsen in het verslag of op de website, maar de samenhang die gegeven wordt, is verhelderend en draagt sterk bij aan de geloofwaardigheid. Op de website kunnen geïnteresseerden overigens terecht voor onderwerpen als visie, stakeholders, activiteiten en prestaties, business principles, maatschappelijke vraagstukken en publicaties. Ook kan men rechtstreeks met ING communiceren over MVO-onderwerpen. Bij collega-financier ABN AMRO valt op dat onderwerpen als corporate citizenship (een apart hoofdstuk waarin duurzame ontwikkeling, maatschappelijke projecten en sponsoring aan de orde komen) en human resources vóór in het jaarverslag staan. Op zich een prima plaats, maar het begeleidende motto 'beyond making money' bij het hoofdstuk 'Corporate citizenship' geeft er toch weer een 'kijk ons eens'-tintje aan. Het gaat natuurlijk helemaal om 'making money'. Het is de samenhang met milieu en maatschappij die een en ander tot duurzaam ondernemen zou maken.

Even een stap over de grens: BASF zet onder het niet al te bescheiden motto 'Responsibly shaping society' een prima hoofdstuk neer over duurzaamheid. Het bedrijf maakt een splitsing in twee delen: 'the social dimension' en 'responsible care'. Ter verklaring spreekt BASF over 'reconciling economic growth with environmental protection and social stability'. Vervolgens passeert een hele rij onderwerpen de revue: medewerkers, samenleving, deelname aan Global Compact (VN), een sustainability council, responsible care, een milieu-auditsysteem en verschillende verwijzingen naar aparte uitgaven. Zeer compleet en - alweer - in goede onderlinge samenhang. De link met corporate governance (in een

aanpalend hoofdstuk uitvoerig behandeld) wordt niet gelegd en dat lijkt het enige missertje.

Een wel heel uitgebreid, maar compleet en absoluut lezenswaardig hoofdstuk 'Maatschappelijke verantwoordelijkheid' biedt KPN. Ingeleid door een korte uiteenzetting van KPN's belang voor de economie, de informatiemaatschappij en de werkgelegenheid volgen paragrafen over sociaal beleid (een zeer complete P&O-paragraaf), milieubeleid (met verwijzing naar het aparte verslag), kwaliteit, maatschappelijke betrokkenheid, bedrijfscode en tot slot veiligheid en integriteit.

Absoluut een voorbeeld. Daar kan voormalig zusterbedrijf TPG een puntje aan zuigen. Dat vermeldt weliswaar in het voorwoord tamelijk ronkend het belang van 'maatschappelijk leiderschap' (toe maar), een duurzaamheidsbeleid en lidmaatschap van Global Compact, maar dat is het wel ongeveer. Helemaal achterin, als een soort bijlage, zit een beschrijving van het duurzaamheidsbeleid, afstandelijk geschreven. In de buurt een soortgelijk stuk over de business principles. En dat was het dan. Hoewel, op verschillende plaatsen wordt in woord en beeld verhaald van TPG's royale en essentiële logistieke steun aan het UN Food Programme. Inderdaad een prima zaak, maar zoveel aandacht voor een sponsorship lijkt bijna verdacht wanneer de rest zo mager is.

Belang is duidelijk

Over het geheel genomen is te concluderen dat de overgrote meerderheid van de verslagen wel iets doet met de onderwerpen MVO, duurzaamheid of onderdelen daarvan. Zo maken veel ondernemingen een statement om het belang dat ze hechten aan duurzaamheid te onderstrepen: "Boskalis streeft bij het aanbieden van diensten naar een optimale balans tussen functionaliteit en de gevolgen voor mens en milieu." En Grolsch beoogt blijkens het jaarverslag: 'handhaving en verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving in de ruimste zin van het woord.' En dat betekent in het kader van maatschappelijk ondernemen in het geval van Grolsch ook aandacht voor de bestrijding van alcoholmisbruik.

Dat laatste tipt aan een aspect dat in de toekomst niet uit het oog mag worden verloren: de specificiteit van de verslaggeving. Het gevaar bestaat dat er (net als nu al bij corporate governance) door alle richtlijnen in combinatie met koudwatervrees een soort eenheidsworst ontstaat waardoor de specifieke activiteiten en bijzondere punten van elk bedrijf niet meer boven het gemeenschappelijke maaiveld uitkomen.

Hoe dan ook: waarschijnlijk is iedereen op dit moment nog zoekende. Internet speelt daarin een heilzame rol, onder meer met handige vindplaatsen en bronnen. Zie daarvoor ook Bijlage 3.

Thematiek

Het gebruik van een (over)duidelijke thematiek, ingezet als methode om de bedoelingen van het bedrijf ook op een minder verbale manier over het voetlicht te brengen, lijkt dit jaar minder. Misschien dat de versterkte aandacht voor inhoudelijke zaken als corporate governance en bedrijfswaarden dit wat naar de achtergrond heeft gedrukt. In de meeste verslagen staan gewoon het bedrijf en de activiteiten als zodanig centraal: Concreet en functioneel. Toch zijn er nog wel voorbeelden van een fraai uitgewerkte thematiek te bewonderen. Zoals bij PGGM, ABN ARMO en NEDAP. Maar ook andere bedrijven kiezen nog voor een thematische aanpak, die, net als een goede tagline of pay-off, toch een speciaal stempeltje drukt op de perceptie van het verhaal.

Bührmann: vindingrijkheid

Unilever: voorzien in de dagelijkse behoeften van mensen, overal

Boskalis:	innovatie
PetroPlus:	Share our energy
ING:	transparantie en innovatie (in verband gebracht met het nieuwe hoofdkantoor)
OPG:	samenwerking
DSM:	honderdjarig bestaan
TPG:	zelfverzekerde klanten

Niet bepaald schokkende thema's, maar dat is na al die jaren ook niet echt te verwachten. Wel zien we het thema, of een soort thematiek, vaker uitgewerkt in statements en testimonials, meestal van medewerkers, klanten of anderszins betrokkenen. Voorbeelden zijn SNS-Reaal, DHV, Schiphol, Basf, ABP en CMG-Logica (statements van klanten). Regelmatig duiken ook toegevoegde artikelen en essays op die kanten van de bedrijfsvoering belichten die in het verslag zelf te weinig ruimte kunnen krijgen. Zie bijvoorbeeld ABP en Veneca, waarvan de laatste onder het thema welzijn twee staatssecretarissen en een hoogleraar aan het woord laat.

Conceptueel erg aardig is het verslag van Nedap, waarin twaalf mensen aangeven welke regels ze zouden willen veranderen. Alleen wordt de relevantie voor Nedap niet helemaal duidelijk. Door de nadrukkelijke en uitvoerige uitwerking van het thema is dit bovendien een goed voorbeeld van een jaarverslag waarin de vormgeving de (dunne) inhoud volledig overheerst. Dat overkomt overigens ook Amstelland, met een eveneens uiterst magere inhoud.

Profilering

Zoals al eerder gesignaleerd, grijpen bedrijven bij het produceren van hun jaarverslag met groeiende gretigheid de gelegenheid aan om zich zo goed mogelijk te presenteren en te profileren. Een ontwikkeling die uiteraard is toe te juichen, want op die manier wordt het meest efficiënt gebruik gemaakt van een op zich verplicht nummer.

Interessante voorbeelden van profilering zijn Philips en Randstad. Zij zetten heel sterk vanuit hun specifieke visie en product de onderneming neer. Philips besteedt er in zijn jaarverslag zelfs twaalf pagina's aan en doet dat op een heel wervende manier.

Randstad heeft als thema 'werk als eten' en gaat daarbij in op de rol van de uitzend- en detachingsbranche, op de wet- en regelgeving, aanpassingsvermogen en brede inzetbaarheid. Met andere woorden, het gaat om de visie van de uitzend- en detachingsbranche en Randstad slaagt erin om die te formuleren, daar waar veel ondernemingen blijven steken in het formuleren van een aantal doelstellingen en een strategie.

Ook United Services grijpt het jaarverslag aan om zich beter te profileren. Of zoals de onderneming zelf zegt: "Het jaarverslag dient niet alleen gebruikt te worden voor de cijfertjes maar het jaarverslag is er ook om elkaar beter te leren kennen of om de bestaande kennismaking te verfrissen." Vervolgens komen zestien verschillende stakeholders aan het woord.

Schuitema gebruikt eveneens het verslag als corporate instrument, in dit geval om het supermarktconcept van C1000 te verduidelijken.

PetroPlus brengt een apart katern uit, eigenlijk een corporate brochure, waarin wordt uitgelegd wat het bedrijf is en doet.

Getronics heeft in het jaarverslag een apart stuk toegevoegd met 'onze kwaliteiten, onze business focus, onze mensen en onze strategie'. Ook dat heeft veel weg van een ingebouwde corporate brochure.

Het ligt voor de hand om de vormgeving te gebruiken om niet alleen een aantrekkelijk geheel te creëren, maar ook de identiteit en het eigen profiel te benadrukken.

Zo presenteert Nedlloyd zich dit jaar heel opvallend als het jaarverslag wordt vergeleken met dat van de voorgaande jaren (saai en grijs). Nu is het een kleurrijk verslag in een luxe doos.

Ook CSM maakt er veel werk van, mede vanwege de invoering van een nieuwe huisstijl. Dat geldt trouwens evengoed voor Wolters Kluwer, dat in de huisstijl meer ondersteuning heeft aangebracht door het toevoegen van deze naam aan de lokale bedrijfsnamen.)

Cd-rom

Hoewel het zich aanvankelijk anders liet aanzien, hanteert op dit moment slechts een enkel bedrijf naast het jaarverslag ook een cd-rom. Het veranderde toekomstperspectief voor dit medium heeft alles te maken met de enorme technologische vooruitgang, waardoor de moderne snelle computersystemen in combinatie met snelle transmissie terecht kunnen op een technisch sterk verbeterd internet. Door de toegankelijkheid en het gemak van opzoeken op elk moment van de dag is internet veruit favoriet bij mensen die op zoek zijn naar informatie over een bedrijf. De cd-rom heeft nog lange tijd een groot voordeel gehad ten opzichte van internet waar het ging om (bewegend) beeld. Dat was op het Web immers niet om aan te zien. Die voorsprong is er nog wel, maar wordt zienderogen minder en zal verdwijnen. Of de cd-rom nog een echte toekomst heeft, is de vraag. Voor de komende jaren is er nog wel emploti. Maar dan moet het niet gaan om alleen het gedrukte verslag in digitale vorm. Dan moet er, zoals Jonkergouw & van den Akker bij de introductie van de cd-rom al stelde, veel informatie op staan die niet direct via internet te betrekken is, zoals eenvoudige methoden om cijfers te vergelijken, what-if-berekeningen te maken e.d. Of er moet eersteklas beeldmateriaal op staan (dvd-kwaliteit) dat ook nog informatief is en aantrekkelijk om naar te kijken. Kortom, hoe lang de cd-rom nog een waardevol extra is, hangt af van zowel de technologie als de creativiteit van de makers. Voorlopig zijn het naast Océ (veel video) onder meer Heijmans, Interbrew en Wolters Kluwer die het medium inzetten.

Overzichtelijkheid, hulp bij het lezen, meer inzicht

In steeds meer verslagen wordt hard gewerkt aan de overzichtelijkheid van de informatie, waarbij gezocht wordt naar hulpmiddelen om het de lezer zo gemakkelijk mogelijk te maken. Enerzijds omdat de hoeveelheid informatie elk jaar groter wordt, zeker gezien de huidige discussies en aanbevelingen, anderzijds omdat de bedrijven graag zien dat iedereen in zo kort mogelijke tijd een zo goed en volledig mogelijk beeld krijgt van de onderneming. Overzichtelijkheid en leesbaarheid worden op verschillende manieren nagestreefd. Opvallend is de opmars van streamers in de lopende tekst en in de marges en samenvattingen aan het begin van hoofdstuk en/of paragraaf. Voorbeelden zijn ING (regelmatige samenvattingen onder de titel 'in het kort'), Stork, Basf, Bührmann, Aegon (streamers en interview met de CEO), Nedlloyd, TPG, Hes Beheer, Blue Fox, CSM, ABN AMRO (highlights per businessgroep) en Shell (een aardig overzicht met de belangrijkste gebeurtenissen per bedrijfssegment). Schema's zijn een geliefd - en efficiënt - middel om zaken in één oogopslag duidelijk te maken. Een paar goede voorbeelden:

- Wolters Kluwer geeft per cluster de klanten, vestigingen, het concurrentievoordeel en de strategische doelstellingen aan.
- VNU geeft een inzichtelijk schema van de businessgroepen en vervolgens per businessgroep de activiteiten, producten en diensten, belangrijke klantengroepen, omzetaandeel en aantal medewerkers.

- IHC Caland geeft een overzicht van de marktontwikkelingen en de concurrentiepositie.

Ondernemingen doen ook steeds meer hun best om de cijfers niet alleen samen te vatten en overzichtelijk te presenteren maar ook meteen te verklaren. Zo biedt Philips een samenvattende financiële analyse, waarbij wordt aangegeven welke bijzondere posten invloed hebben op het resultaat. Evenals vorig jaar heeft IHC Caland een beknopte toelichting bij de kerncijfers.

Akzo Nobel geeft een aardige presentatie van de cijfers. Aantrekkelijk daarbij is de concrete aandacht voor EVA, simpel uitgelegd en met heldere doelen.

Stork heeft vier ratio's opgenomen voor het aangeven van de financiële waardecreatie. Daarnaast is een overzichtelijk schema opgenomen met de berekening van de toegevoegde waarde (economic profit).

Bij sommige bedrijven zit (onvermijdelijk) zoveel Engels en jargon in de tekst dat het niet overbodig is om een verklarend woordenlijstje aan te bieden. Men kan aanvoeren dat zoiets in de lopende tekst moet gebeuren, maar dat levert al gauw onleesbaarheid op. Op omslagflappen, maar ook gewoon op de laatste pagina's vinden we de verklaring van de gehanteerde termen en begrippen. Soms met veel overbodige uitleg, maar aan de andere kant, zeker als het over financiële begrippen gaat, is de precieze interpretatie bepaald een voordeel. De omvang loopt in de praktijk zeer uiteen. IHC Caland spant de kroon met een aparte brochure met dertien pagina's toelichting bij bepaalde begrippen.

Meer aandacht voor strategie en doelstellingen

Het is eigenlijk logisch, in het licht van de huidige ontwikkelingen, maar de kwaliteit van de strategieparagrafen neemt nog steeds toe. Strategie en doelen komen concreter en explicieter op tafel, vaak in combinatie met een missie, die echter meestal nauwelijks onderscheidend is.

Het blijft niet bij de doelstellingen alleen. Sommige bedrijven melden ook wat ervan is gerealiseerd en zo niet, wat daar dan de oorzaken van zijn. Aardige voorbeelden zijn in dit verband Delft Instruments (met een schema met de verantwoording van de financiële doelstellingen en aandachtspunten 2002), Eriks, Kasassociatie en DHV. Het lukt niet altijd: zo houdt Arcadis een duidelijk verhaal met de visie en wat er in het kader van de strategie gedaan is. Ook is een evaluatie opgenomen van de strategie. Op het eerste oog lijkt het heel wat, maar op de keper beschouwd is het eigenlijk heel vaag.

ABN AMRO heeft haar performancedoelstellingen gerelateerd aan die van haar peergroup van twintig financiële instellingen. Het streven is om een positie in de top-vijf in te nemen. Een ander goed voorbeeld is Ballast Nedam, dat niet alleen heel concreet de strategie en de doelen inclusief een up-date geeft, maar ook eerlijk wat er al dan niet van de strategie terecht is gekomen.

Internet

In de (jaar)verslaggeving wordt communicatie via internet nog steeds belangrijker. Hoewel de ruggengraat van de financiële verslaggeving blijft bestaan uit persberichten en sterke gereguleerde (gedrukte) kwartaalberichten en jaarverslagen, biedt internet behalve een grotere toegankelijkheid en de beschikbaarheid van veel achtergrondinformatie ook tal van nieuwe interactieve mogelijkheden, zoals live-presentatie en de mogelijkheid om vragen te

stellen. Naarmate de technologie voortschrijdt en binnen het bereik van steeds meer mensen komt, zijn bedrijven bereid om veel geld en moeite te steken in goede websites met een aparte IR-sectie, waar de belangstellende (belegger) wordt overladen met informatie. Omvang en uitvoering lopen overigens niet altijd parallel met kwaliteit en gebruiksgemak. Het bureau Jungle Rating voert momenteel in opdracht van *Het Financieele Dagblad* een onderzoek uit naar de kwaliteit van on-line financiële verslaggeving onder de AEX-fondsen. Als criteria hanteert het *toegankelijkheid, interactiviteit, multimedialiteit en personalisatie*.

Intussen lopen - duidelijk door het gebruik van internet - de oplagen van het gedrukte jaarverslag fors terug. Sommige bedrijven gaan zelfs zo ver dat ze degene die het waagt om schriftelijk een jaarverslag op te vragen, verwijzen naar de download-mogelijkheid van het verslag of een print met een kaftje sturen.

Bijlage 1

Corporate governance in internationaal perspectief

Na een periode van relatieve windstille na de publicatie van de '40 aanbevelingen' van de commissie-Corporate Governance (in de wandeling de commissie-Peters) in 1997 is de belangstelling voor en de roep om regels met betrekking tot corporate governance de laatste paar jaar weer sterk toegenomen. Het slechte beursklimaat en een reeks schandalen zijn aan die toename uiteraard niet vreemd. Wanneer we op dit moment de balans opmaken, kunnen we vaststellen dat er erg veel is gebeurd op het gebied van (voorstellen voor) corporate-governance-codes. Tegelijkertijd is de beweging op het terrein van invoering van de regelgeving echter minimaal. En zeker in grensoverschrijdende zin is overeenstemming ver te zoeken.

De (Europese) commissie-Winter, die zich in opdracht van eurocommissaris Bolkestein bezighield met de modernisering van de Europese vennootschapsrichtlijnen en corporate governance in Europa, heeft eind 2002 een groot aantal aanbevelingen gedaan, waaronder zestien op het gebied van corporate governance. De commissie concludeerde onder meer dat een eensluidende Europese corporate-governance-code vanwege te grote culturele, juridische en politieke verschillen tussen de lidstaten (nog) geen haalbare kaart is. Met name de Duitsers en Fransen vinden hun eigen code zonder meer superieur aan die van andere landen én aan die van de Verenigde Staten. En ook de Engelsen hebben hun eigen code. Dit terwijl de VS zich toch veel moeite getroosten om via wetgeving de zaken te regelen. De Sarbanes-Oxley-act, die zich vooral richt op 'financial disclosure en disclosure controls and procedures', met centraal hierin de integriteit van bestuurders en accountants, is een fenomeen waar elke in de VS genoteerde onderneming zich stevig van bewust is.

Om de patstelling in Europa te doorbreken heeft de commissie-Winter de aanbeveling opgenomen dat elke EU-lidstaat één corporate-governance-code kiest en dat ondernemingen die in die lidstaat een beursnotering hebben, in hun jaarverslag en op hun website een zogenaamd corporate-governance-statement opnemen waarin zij op hoofdlijnen aangeven hoe zij aan die nationale code voldoen. Met andere woorden: geen Europese corporate-governance-code maar elk land zijn eigen code, aansluitend op de nationale wetgeving.

Een centraal begrip daarbij is de keuze voor een in meerderheid onafhankelijke groep commissarissen (toezichthoudende bestuurders of non-executives) die een waarborg moet zijn voor de kwaliteit van de boekhouding en mogelijke belangenverstrengeling moet voorkomen. Besluiten over beloning, benoeming en toezicht op de financiële verslaglegging moeten door een meerderheid van dergelijke onafhankelijke commissarissen genomen worden. In het Nederlandse commissarismodel is dit al redelijk gewaarborgd.

Dat het een hele klus is om de bewuste regelgeving binnen één enkel land voor elkaar te krijgen, daarvan getuigt alleen al de Nederlandse situatie.

Eind 2002 heeft de commissie-Peters aanbevolen om te komen tot een hernieuwde code voor corporate governance, als vervolg op de 40 aanbevelingen uit 1997. Deze code zou een nationale status moeten krijgen en de naleving zou moeten worden getoetst. De commissie-Peters noemt tien onderwerpen waar aandacht aan moet worden besteed.

De commissie-Tabaksblatt heeft nu als opvolger van de commissie-Peters zo'n hernieuwde code voor in Nederland genoteerde ondernemingen ontwikkeld.

Eind 2003 moet er een 'code voor goed ondernemingsbestuur' liggen. Die zal gedragsregels bevatten voor bestuurders, commissarissen en aandeelhouders van beursgenoteerde bedrijven. Minister Hoogervorst wilde, in zijn nu voorbijge amtsperiode als minister van Financiën, de nieuwe code verankeren in een wet om vrijblijvendheid te voorkomen. "Beursgenoteerde ondernemingen moeten in hun jaarverslagen aangeven of alle aanbevelingen zijn opgevolgd, en zo niet wat daarvan de reden is", aldus Hoogervorst. De huidige minister van Financiën Zalm heeft inmiddels al laten weten dat hij alle aanbevelingen van de commissie-Tabaksblatt zal overnemen en het zogenaamde comply or explain een wettelijke verankering te geven.

Voor de volledigheid: inmiddels is ook de Stichting Corporate Governance Onderzoek voor Pensioenfondsen (SCGOP) actief. Deze stichting is begin 1998 opgericht door acht grote pensioenfondsen. Zij nemen standpunten in over allerlei actuele kwesties in relatie tot corporate governance.

Maar de wereld is groter dan alleen Europa en de Verenigde Staten. Wereldwijd de belangrijkste code is die van de Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), getiteld 'Principles of Corporate Governance' uit 1999.

Het gaat daarbij om richtlijnen voor multinationale ondernemingen die in de vorm van aanbevelingen door de regeringen aan die ondernemingen worden gedaan. Ze bevatten een aantal vrijwillig na te leven beginselen en normen voor verantwoord ondernemen in overeenstemming met de van toepassing zijnde wetten.

De Wereldbank en het IMF nemen deze Principles (die ook op hun initiatief zijn ontstaan) als maatstaf voor al hun activiteiten. Daarbij maakt het niet uit of het gaat om belangrijke economische machten als Brazilië, India en China of om sub-Saharalanden. De Wereldbank en het IMF bevorderen zeer actief dat deze Principles worden nagevolgd en laten de Europese en Amerikaanse codes voor wat ze zijn. Dat heeft er alles mee te maken dat corporate governance in feite dankzij de financiële crisis in Azië de algemene aandacht in de wereld kreeg. Dáár lag/licht dan ook het initiatief voor ontwikkelingen op het gebied van corporate governance en niet in Europa en de VS. Daar is men pas écht wakker geworden door de schandalen in 2000-2002.

Niet onbelangrijk is dat de Wereldbank en het IMF de navolging van de Principles gewoon bij hun klanten (veelal nationale staten) kunnen afdwingen.

Waar het bij deze richtlijnen om gaat, is tijdig en regelmatig relevante informatie leveren over activiteiten, structuur, financiële situatie en prestaties. Of, preciezer:

- financiële resultaten;
- ondernemingsdoelstellingen;
- voornaamste aandeelhouders, leden van de raad van bestuur, voornaamste andere bestuurders en hun bezoldiging;
- voorzienbare risicofactoren;
- ingrijpende kwesties die de werknemers of andere belanghebbenden betreffen;
- bestuur en beleid van de onderneming;
- waarden en gedragscodes met inbegrip van informatie over het sociale en ethische beleid en het milieubeleid van de onderneming en de andere gedragsregels die de onderneming onderschrijft;

- informatie over het beheersen van risico's en het waarborgen van de naleving van wetten en over verklaringen of codes inzake ondernemingsgedrag;
- informatie over de relaties met werknemers en andere belanghebbenden.

De belangrijkste thema's zijn 'corporate social responsibility' en direct daarna transparantie.

Commissie-Tabaksblad

De code is door de commissie-Tabaksblatt opgesteld op verzoek van VNO-NCW, het Nederlands Centrum voor Directeuren en Commissarissen, de Vereniging van Effectenbezitters, de Stichting Corporate Governance Onderzoek voor Pensioenfondsen en Euronext Amsterdam en op uitnodiging van de ministers van Financiën en Economische Zaken. De opstellers hebben goed gekeken naar Engeland, Duitsland en de Verenigde Staten.

Tot 5 september 2003 kan het commentaar op de code worden aangeleverd, waarna dit wordt gepubliceerd op de website van de commissie. Het ligt in de bedoeling om de code met ingang van 1 januari 2004 in te voeren.

De code is steeds opgebouwd uit een principe, aangevuld met 'best practice'-bepalingen uitgesplitst naar raad van bestuur, raad van commissarissen, aandeelhouders en externe accountant.

Belangrijkste aanbevelingen

Raad van bestuur

- Een bestuurder wordt benoemd voor een periode van maximaal vier jaar. Deze termijn kan telkens voor maximaal vier jaar worden verlengd.
- Een bestuurder bezit niet meer dan twee commissariaten bij beursgenoteerde vennootschappen of andere grote rechtspersonen. Een bestuurder is geen voorzitter van de raad van commissarissen bij een andere beursgenoteerde vennootschap of andere grote rechtspersoon.
- Opties aan bestuurders worden voorwaardelijk toegekend. Ze worden pas onvoorwaardelijk als bestuurders de vooraf vastgestelde prestatiecriteria hebben gerealiseerd.
- Aandelen die via een aandelenregeling zijn verkregen, moeten worden aangehouden tot ten minste het einde van het dienstverband.
- De looptijd van opties wordt beperkt tot maximaal zeven jaar.
- Een bestuurder belegt, naast eventueel in aandelen in de eigen vennootschap, uitsluitend in beursgenoteerde beleggingsfondsen of draagt het vrije beheer van zijn portefeuille over aan een onafhankelijke derde.
- De maximale vergoeding bij ontslag is één maal het jaarsalaris, ongeacht de lengte van het dienstverband. De hoogte van een van tevoren overeengekomen ontslagvergoeding wordt in het jaarverslag gemeld.

Raad van commissarissen

- Iedere commissaris moet geschikt zijn om de hoofdlijnen van het totale beleid te beoordelen. Daarnaast moet iedere commissaris over de deskundigheid beschikken die noodzakelijk is voor de vervulling van zijn taak.
- Iemand kan maximaal vijf commissariaten vervullen, waarbij het voorzitterschap dubbel telt. Een commissaris kan maximaal drie maal voor een periode van vier jaar zitting hebben in de raad van commissarissen.
- De raad van commissarissen dient jaarlijks een remuneratierapport op te maken, waarin uitgebreide informatie is opgenomen over het te voeren bezoldigingsbeleid voor bestuurders. Dit rapport wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de aandeelhoudersvergadering.

- De raad van commissarissen wordt het vaste aanspreekpunt van de externe accountant.
- Het voorzitterschap van de auditcommissie wordt niet vervuld door de voorzitter van de raad van commissarissen, noch door een voormalige bestuurder van de vennootschap.
- Ditzelfde geldt voor de remuneratiecommissie, waarbij bovendien een commissaris die bestuurder is bij een andere beursgenoteerde vennootschap is uitgesloten.

Aandeelhouders

- Aandeelhouders kunnen gemakkelijker slecht functionerende bestuurders en commissarissen ontslaan en voordrachten tot benoeming van commissarissen en bestuurders doorbreken.
- Certificering van aandelen wordt niet gebruikt als beschermingsmaatregel.
- Besluiten over belangrijke acquisities of afstotingen zijn onderworpen aan de goedkeuring van de aandeelhoudersvergadering.
- Institutionele beleggers publiceren jaarlijks hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van stemrecht op aandelen die zij in beursgenoteerde ondernemingen houden en verklaren desgevraagd hoe in concrete gevallen is gestemd.
- Alle vennootschappen moeten hun aandeelhouders de mogelijkheid bieden om op afstand te stemmen en stemvolmachten en -instructies te werven.

Financiële verslaglegging

- Het bestuur is verantwoordelijk voor de kwaliteit en volledigheid van de openbaar gemaakte financiële berichten.
- De raad van commissarissen houdt toezicht op het volgen van de interne procedures bij het opstellen en publiceren van financiële berichten.
- Aan de accountant kunnen tijdens de vergadering van aandeelhouders vragen gesteld worden over de jaarrekening.
- De code geeft aanwijzingen voor de inhoud van het verslag van de externe accountant aan het bestuur en de raad van commissarissen.

Openbaarmaking, naleving en handhaving

- Het bestuur en de raad van commissarissen zijn verantwoordelijk voor de corporate-governance-structuur van de vennootschap en de naleving van de corporate-governance-code.

Wat betekent de code voor het jaarverslag?

De commissie Tabaksblatt geeft heel concreet aan wat in het jaarverslag moet worden opgenomen:

- Er moet melding gemaakt worden van de operationele en financiële doelstellingen, de strategie die moet leiden tot het realiseren van die doelstellingen en de randvoorwaarden bij die strategie, zoals de financiële ratio's.
- De raad van bestuur rapporteert in het jaarverslag over de gevoeligheid van de resultaten van de vennootschap voor externe omstandigheden en variabelen.
- Het verslag beschrijft de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen en welke eventuele significante wijzigingen zijn aangebracht, welke eventuele belangrijke verbeteringen zijn gepland en dat een en ander met de auditcommissie en de raad van commissarissen is besproken.

- De raad van bestuur moet in het jaarverslag verklaren dat de interne risicobeheersingssystemen adequaat en effectief zijn en deze verklaring duidelijk onderbouwen.
- In de jaarrekening dienen onder de overige gegevens de hoofdlijnen vermeld te worden van het rapport van de raad van commissarissen met betrekking tot het bezoldigingsbeleid van de vennootschap zoals opgemaakt door de remuneratiecommissie. Dat gaat met name om het bezoldigingsbeleid dat voor het komende jaar en de direct daaropvolgende jaren wordt voorzien. De toelichting op de jaarrekening bevat volledige en gedetailleerde informatie over de hoogte en structuur van de bezoldiging van de individuele leden van de raad van bestuur. De hoogte van een van tevoren overeengekomen ontslagvergoeding voor een bestuurder wordt ook in de toelichting op de jaarrekening vermeld.
- In de jaarrekening dient de waarde van de aan bestuur en personeel toegekende opties te worden opgenomen.
- In de jaarrekening moet vermeld worden welke commissarissen frequent afwezig waren bij de vergaderingen van de raad van commissarissen.
- In de jaarrekening moet melding gemaakt worden van aparte vergaderingen over het functioneren van de raad van commissarissen en de raad van bestuur.
- In het verslag van de raad van commissarissen dient opgenomen te worden dat gesproken is over de strategie, de risico's verbonden aan de onderneming en de uitkomsten van de beoordeling door de raad van bestuur van de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen en wijzigingen hierin.
- Het verslag moet de samenstelling bevatten van de afzonderlijke commissies, het aantal vergaderingen en de belangrijkste onderwerpen die aan de orde kwamen.
- In het verslag moet worden aangegeven of de leden van de raad van commissarissen onafhankelijk zijn, waarbij slechts één uitzondering geldt. Bovendien moet het aangeven welke commissarissen als onafhankelijk gelden.
- Bijzondere transacties. Alle transacties tussen rechtspersonen en natuurlijke personen die ten minste 10% van de aandelen in de vennootschap houden, worden onder in de branche gebruikelijke condities overeengekomen.
- Transacties waarbij tegenstrijdige belangen gelden.
- In de jaarrekening moeten de hoogte en structuur van de bezoldiging van individuele leden van de raad van commissarissen worden opgenomen.
- In het jaarverslag moeten alle uitstaande en potentieel inzetbare beschermingsmaatregelen tegen een overname van de zeggenschap over de vennootschap worden aangegeven en tevens onder welke omstandigheden deze beschermingsmaatregelen naar verwachting kunnen worden ingezet.

Wat op de website moet worden gepubliceerd

- De gedragscode.
- Het remuneratierapport.
- Het reglement van de raad van commissarissen.
- Informatie over de commissarissen: geslacht, leeftijd, beroep, hoofdfunctie en nationaliteit, belangrijke nevenfuncties voor zover relevant, tijdstip eerste benoeming en lopende termijn.
- Profielschets van de raad van commissarissen.
- Rooster van aftreden.
- Reglementen en samenstelling van de afzonderlijke commissies.

- Verslag van het administratiekantoor.
- Aankondiging van pers- en analistenbijeenkomsten. Via webcasting moeten deze bijeenkomsten te volgen zijn.
- Aandeelhouderscirculaires.
- En, voorschrift voor institutionele beleggers: hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van stemrecht in het betreffende verslagjaar.

Ter vergelijking

Verenigde Staten, Sarbanes-Oxley-act

- Een bedrijf kent één bestuur (board) met managers en toezichthouders.
- Iedere onderneming moet een onafhankelijk controlecomité (audit committee) oprichten dat de verantwoordelijkheid krijgt voor de controle van de boekhouding. De accountant moet rapporteren aan dit comité en niet meer aan het management. Dit comité bepaalt ook de beloning van de accountant.
- Leden van het controleteam moeten onafhankelijk zijn.
- De topman en de financieel directeur (CEO en CFO) staan persoonlijk in voor de naleving van de boekhoudregels.
- De SEC kan 'ongeschikte' topfunctionarissen en bestuurders ontslaan.
- Een onafhankelijk nominatiecomité moet bestuurders selecteren. De CEO verliest de zeggenschap over wie in het bestuur komt.
- 'Klokkenluiders' bij de onderneming worden beschermd zodra ze aan de bel trekken over onoirbare handelingen in een bedrijf, zoals fraude.
- Een ieder die 'bewust' aandeelhouders van beursgenoteerde bedrijven bedriegt, kan bestraft worden met een boete en celstraf van maximaal 25 jaar.
- Een onderneming mag geen lening verstrekken aan directeuren en bestuurders wanneer dat niet plaatsvindt in het kader van normale bedrijfsuitoefening.

Groot-Brittannië, Combine code (Adrian Cadbury) inclusief de wijzigingen van Derk Higgs

- Het bedrijf kent één bestuur met uitvoerende en onafhankelijke bestuurders (toezichthouders).
- Het bestuur is collectief verantwoordelijk voor het succes van het bedrijf.
- Bestuurders mogen niet meer dan één toezichthoudende functie hebben bij een van de top-100 bedrijven (FTSE).
- Volledige scheiding van de rol van chief executive officer (topman) en die van voorzitter.
- Eenjarig contract voor de topman.
- Comply or explain. De code wordt toegepast, zo niet, dan moet het bedrijf uitleggen waarom wordt afgeweken.
- De beloningsregeling voor de topbestuurders moet volgens de wet jaarlijks agendapunt zijn in de algemene vergadering van aandeelhouders.
- Onafhankelijke buitenstaanders krijgen een grotere rol in het nominatie- en het controlecomité van de board en drukken dus een groter stempel op het besluitvormingsproces van de firma.
- Institutionele beleggers moeten de algemene vergadering van aandeelhouders bijwonen, net als onafhankelijke directeuren in het bestuur.

Duitsland, Cromme-Kodex

- Het bestuur van de onderneming bestaat uit een aparte raad van bestuur en een raad van toezicht.
- Comply or explain-principe.

- Het controlecomité (audit committee) is verantwoordelijk voor de controle van de accountants. Dezen krijgen hun opdracht van het controlecomité; zij leggen daaraan verantwoording af en niet meer aan het management van de onderneming.
- De diverse vormen van beloningen voor het bestuur (stock-opties, aandelen e.d.) worden gepubliceerd in het jaarverslag en op de website van het bedrijf. Een derde tot de helft van het aantal commissarissen zit namens namens de werknemers in de raad van toezicht.
- De voorzitter van de raad van toezicht wordt aangespoord om de salariëring te bespreken op de algemene vergadering van aandeelhouders.
- Om onafhankelijkheid van de raad van toezicht te garanderen mogen er niet meer dan twee oud-leden van de raad van bestuur in.
- Het aantal commissariaten door bestuursleden mag de vijf niet overschrijden.
- De benoeming van de bestuursvoorzitter tot voorzitter van de raad van toezicht bij dezelfde onderneming mag geen automatisme zijn.
- De raad van toezicht stelt criteria voor de beloning van bestuurders vast.
- Toezichthouders kunnen bestuursleden benoemen en ontslaan.
- Aandeelhouders moeten de algemene vergadering van aandeelhouders via internet kunnen volgen.

Bijlage 2: overzicht met corporate governance codes/initiatieven etc.

Australië:

- Corporate Governance: A guide for fund managers and corporations, Investment & Financial Services Association Limited, December 2002
Horwath 2002 Corporate Governance Report: Research conducted by Associate Professor Jim Psaros and Michael Seamer from the University of Newcastle Business School
- Corporate Governance: A Guide for Investment Managers and Corporations, Investment & Financial Services Association Limited, July 1999
- Corporate Governance - Volume One: in Principle, Volume Two: In Practice, The Audit Office of New South Wales, Australia Performance Audit Report: Public Sector Corporate Governance
- AIMA Guide & Statement of Recommended Practice (Corporate Governance Statements by Major ASX Listed Companies), Investment & Financial Services Association, July 1995
- Bosch Report, Australian Institute of Company Directors, Australian Society of Certified Practising Accountants, Business Council of Australia, Law Council of Australia, The Institute of Chartered Accountants in Australia, The Securities Institute of Australia, 1995

Oostenrijk

- Österreichischer Corporate Governance Kodex , Österreichischer Arbeitskreis für Corporate Governance, September 2002

België

- Director's Charter, Directors Foundation (Fondation des Administrateurs), January 2000
- Guidelines on Corporate Governance Reporting, Issued 18 November 1999
- Merged Code, Belgian Corporate Governance Commission (een initiatief van de Brusselse Stock Exchange) and the Commission Bancaire et Financière, December 1998
- Cardon Report, Belgian Corporate Governance Commission, 1998 Banking and Finance Commission Report, Commission Bancaire et Financière, 1998
- Corporate Governance - Recommendations, Federation of Belgian Enterprises, January 1998

Brazilië

- Recomendações sobre Governança Corporativa, Comissão de Valores Mobiliários (CVM), June 2002
- Code of Best Practice of Corporate Governance, Instituto Brasileiro de Governança Corporativa ("IBGC"), May 8, 1999, revised April 9, 2001

Canada

- Proposed New Disclosure Requirement and Amended Guidelines, Toronto Stock Exchange, draft, March 26, 2002
- Beyond Compliance: Building a Governance Culture (Saucier Report), Joint Committee on Corporate Governance, November 2001

- Five Years to the Dey, Toronto Stock Exchange and Institute of Corporate Directors, June 1999
- The Toronto Report, December 1994
- Commonwealth Principles of Best Business Practice for the Commonwealth, Commonwealth Association for Corporate Governance (CACG), November 1999
- Comparative studies
- Comparative Study of Corporate Governance Codes relevant to the European Union and its Member States, European Commission Internal Market Directorate General, 27 March 2002
- International Comparison of Board "Best Practices" - Investor Viewpoints, Holly J. Gregory. Weil, Gotshal & Manges LLP, 2001 edition
- International Comparison of Corporate Governance: Guidelines and Codes of Best Practice in Developed Markets, Holly J. Gregory. Weil, Gotshal & Manges LLP, 2001 edition
- International Comparison of Corporate Governance: Guidelines and Codes of Best Practice in Developing and Emerging Markets, Holly J. Gregory. Weil, Gotshal & Manges LLP, 2000 edition
- Global Corporate Governance Codes, IIRC

Cyprus

- Corporate Governance Code, Cyprus Stock Exchange, 17 March 2003

Denenmarken

- The Nørby Committee's report on Corporate Governance in Denmark, Copenhagen Stock Exchange, 6 December 2001
- Guidelines on Good Management of a Listed Company (Corporate Governance), Danish Shareholders Association, February 2000

Frankrijk

- Pour un meilleur gouvernement des entreprises cotées: Rapport du groupe de travail présidé par Daniel Bouton, président de la Société Générale, MEDEF and AFEP-AGREF, 23 September 2002
- Recommendations on Corporate Governance, AFG-ASFFI Commission on Corporate Governance, Adopted on June 9th 1998 Amended in 2001
- Vienot II Report, Mouvement des Entreprises de France (MEDEF) [formerly CNPF] and Association Francaise des Enterprises Privees (AFEP), July 1999
- Vienot I Report, Conseil National du Patronat Francais (CNPF) and Association Francaise des Entreprises Privees (AFEP), July 1995

Duitsland

- Cromme Code, German Corporate Governance Kodex, 26 February 2002 Baums Commission Report (German title: Bericht der Regierungskommission Corporate Governance), 10 July 2001
- Corporate Governance Rules for German Quoted Companies, German Panel on Corporate Governance, January 2000 (updated July 2000)
- German Code of Corporate Governance (GCCG), Berliner Initiativkreis, June 2000
- DSW Guidelines, Deutsche Schutzvereinigung für Wertpapierbesitz e.V., June 1998
- Gesetz zur Kontrolle und Transparenz im Unternehmensbereich (KonTraG), German Ministry of Justice, Ratified 5 March 1998

- Drittes Finanzmarktförderungsgesetz, Effective 1 April 1998 (Ratified February 1998 Bundestag, Ratified March 1998 Bundesrat)

Griekenland

- Principles of Corporate Governance, Federation of Greek Industries, 24 July 2001
- Principles on Corporate Governance in Greece: Recommendations for its Competitive Transformation, Committee on Corporate Governance in Greece (under the coordination of the Capital Market Commission), October 1999

Hong Kong

- Model Code for Securities Transactions by Directors of Listed Companies: Basic Principles, Hong Kong Stock Exchange Listing Requirements, Appendix 10, June 2001
- Corporate Governance Disclosure in Annual Reports, Hong Kong Society of Accountants, March 2001
- Code of Best Practice, Hong Kong Stock Exchange Listing Requirements, Volume 2, Appendix 14, February 1999 (date of last update to listing requirements)

India

- Report of the Kumar Mangalam Birla Committee on Corporate Governance, Committee Appointed by the Securities and Exchange Board of India (SEBI) on Corporate Governance under the Chairmanship of Shri Kumar Mangalam Birla, February 2000
- Desirable Corporate Governance in India - A Code, Confederation of Indian Industry
- Draft Report of the Kumar Mangalam Committee on Corporate Governance, Securities and Exchange Board of India (SEBI), September 1999

Indonesië

- Code for Good Corporate Governance, The National Committee on Corporate Governance, March 2001
- Code for Good Corporate Governance, The National Committee on Corporate Governance, March 2000

Ierland

- Corporate Governance, Share Option and Other Incentive Schemes, Irish Association of Investment Managers, March 1999

Italië

- Corporate Governance Code (il Codice di Autodisciplina delle società quotate rivisitato), Committee for the Corporate Governance of Listed Companies, Borsa Italiana, Revised July 2002 Report & Code of Conduct ("Preda Code"), Committee for the Corporate
- Governance of Listed Companies, October 1999
- Testo Unico sulle disposizioni in materia di intermediazione, Law Reform based on Draghi Proposals, February 1998

Japan

- Revised Corporate Governance Principles, Japan Corporate Governance Forum, 26 October 2001
- Report of the Pension Fund Corporate Governance Research Committee, Action Guidelines for Exercising Voting Rights, Pension Fund Association (Kosei Nenkin Kikin Rengokai), June 1998
- Corporate Governance Principles: A Japanese view, Corporate Governance Forum of Japan, October 1997
- Urgent Recommendations Concerning Corporate Governance, Japan Federation of Economic Organisations (Keidanren), September 1997

Kenia

- Principles for Corporate Governance in Kenya, Private Sector Initiative for Corporate Governance
- Sample Code of Best Practice for Corporate Governance, Private Sector Corporate Governance Trust

Maleisië

- Malaysian Code on Corporate Governance, Securities Commission Malaysia, March 2000

Malta

- Principles of Good Corporate Governance, Malta Stock Exchange, 1 October 2001

Mexico

- Códigode Mejores Prácticas Corporativas, Mexican Stock Exchange, the Mexican Bankers' Association, the Mexican Institute of Finance Executives and the Mexican Institute of Public Accountants, July 1999

Mondiaal

- ICGN Statement on Global Corporate Governance Principles, International Corporate Governance Network, July 1999

Nederland

- SCGOP Handbook of Corporate Governance, The Foundation for Corporate Governance Research for Pension Funds(SCGOP) Stichting Corporate Governance
- Onderzoek voor Pensioenfondsen, August 2001 Government Governance; Corporate governance in the public sector, why and how? The Netherlands Ministry of Finance Government Audit Policy Directorate (DAR) 2 November 2000
- Peters Report & Recommendations, Corporate Governance in the Netherlands, Committee on Corporate Governance, 27 June 1997
- A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe - rapport van de Commissie Winter, december 2002

Pakistan

- Code of Corporate Governance (Revised), The Securities and Exchange Commission of Pakistan, March 2002
- Stock Exchange Code of Corporate Governance, The Securities and Exchange Commission of Pakistan, 4 March 2002

Pan-Europees

- EASD Principles and Recommendations, European Association of Securities Dealers Corporate Governance Committee, May 2000
- Corporate Governance Guidelines 2000, European Shareholders Association, February 2000
- Sound business standards and corporate practices: A set of guidelines, European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), September 1997
- Corporate Governance in Europe, Report of a CEPS Working Party, June 1995

Peru

- Principios de Buen Gobierno para las Sociedades Peruanas, Comisión Nacional Supervisora de Empresas y Valores ("CONASEV"), July 2002
- Perú: Código de Buen Gobierno Corporativo para Empresas Emisoras de Valores, Centro de Estudios de Mercado de Capitales y Financiero, November 2001

Poland

- Best Practices in Public Companies in 2002, The Best Practices Committee at Corporate Governance Forum, 4 July 2002
- The Corporate Governance Code for Polish Listed Companies (final proposal), The Polish Corporate Governance Forum, June 2002

Portugal

- Recommendations on Corporate Governance, Comissão do Mercado de Valores Mobiliários, November 1999

Roemenië

- Corporate Governance Code in Romania, Russian Institute of Directors Corporate Governance Initiative for Economic Democracy in Romania: Corporate Governance Code, International Center for Entrepreneurial Studies, University of Bucharest, 24 June 2000

Rusland

- The Russian Code of Corporate Conduct, The Co-ordination Council for Corporate Governance, 4 April 2002

Singapore

- Code of Corporate Governance, Corporate Governance Committee, Council on Corporate Disclosure and Governance (CCDG), 21 March 2001

Slovakije

- Corporate Governance Code (Based on the OECD Principles), Bratislava Stock Exchange (Prepared with the assistance of The British-Slovak Action Plan & DFID), September 2002

Spanje

- Informe de la Comisión Especial para el Fomento de la Transparencia y Seguridad en los Mercados y en las Sociedades Cotizadas, 12 January 2003
- Código de Buen Gobierno, Special Commission to Consider a Code of Ethics for Companies' Boards of Directors appointed by the Spanish Cabinet, February 1998
- Círculo de Empresarios, October 1996

Tjechië

- Revised Corporate Governance Code (Based on the OECD Principles), Czech Securities Commission, February 2001

Verenigd Koninkrijk

- Audit Committees - Combined Code Guidance (the Smith Report), A report and proposed guidance by a Financial Reporting Council appointed group chaired by Sir Robert Smith
- Review of the role and effectiveness of non-executive directors, Department of Trade and Industry, 20 January 2003
- The Responsibilities of Institutional Shareholders and Agents – Statement of Principles, Institutional Shareholders' Committee (the Association of British Insurers; the Association of Investment Trust Companies; the National Association of Pension Funds; and the Investment Management Association), 21 October 2002
- The Hermes Principles, Hermes Pensions Management Limited, 21 October 2002
- Review of the role and effectiveness of non-executive directors, Consultation paper published by the Department of Trade and Industry, 7 June 2002
- Code of Good Practice, Association of Unit Trusts and Investment Funds("AUTIF"), January 2001
- The Combined Code: Principles of Good Governance and Code of Best Practice, Derived by the Committee on Corporate Governance from the Committee's Final Report and from the Cadbury and Greenbury Reports, May 2000
- The KPMG Review Internal Control: A Practical Guide, KPMG Audit Committee Institute, October 1999
- Internal Control : Guidance for Directors on the Combined Code (Turnbull Report), Institute of Chartered Accountants in England and Wales, September 1999
- Hermes Statement on Corporate Governance and Voting Policy, Hermes Pensions Management Ltd., July 1998
- Hampel Report (Final), Sponsored by the London Stock Exchange, the Confederation of British Industry, the Institute of Directors, the Consultative Committee of Accountancy Bodies, the National Association of Pension Funds and the Association of British Insurers, January 1998
- Greenbury Report, Study Group on Directors' Remuneration set up by the CBI, 17 July 1995
- Cadbury Report (The Financial Aspects of Corporate Governance), Committee set up by the Financial Reporting Council, the London Stock Exchange and the accountancy profession, 1 December 1992

Verenigde Staten

- Commission on Public Trust and Private Enterprise Findings and

Recommendations: Part 2: Corporate Governance, The Conference Board,
9 January 2003

- Corporate Governance Rule Proposals, Reflecting Recommendations from the NYSE Corporate Accountability and Listing Standards Committee, As Approved by the NYSE Board of Directors August 1, 2002
- Principles of Corporate Governance, The Business Roundtable, May 2002
- Core Policies, General Principles, Positions & Explanatory Notes, Council of Institutional Investors, March 1998, revised March 25, 2002
- Principles of Corporate Governance: Analysis & Recommendations, American Law Institute, 1994, revised 2002
- Report of the NACD Blue Ribbon Commission on Director Professionalism, National Association of Corporate Directors, November 1996, reissued 2001
- TIAA-CREF Policy Statement on Corporate Governance, Teachers Insurance and Annuity Association-College Retirement Equities Fund, March 2000
- Statement on Corporate Governance, The Business Roundtable, September 1997
- CalPERS, CalPERS Corporate Governance Site, Various dates

Zuid-Afrika

- King Report on Corporate Governance for South Africa - 2002 (King II Report), Institute of Directors in Southern Africa, March 2002
- King I Report, The Institute of Directors of Southern Africa, 24 November 1994

Zuid-Korea

- Code of Best Practice for Corporate Governance, Committee on Corporate Governance, September 1999

Zweden

- Corporate Governance Policy – guidelines for better control and transparency for owners of companies quoted on the Swedish stockmarket,
- Sveriges Aktiesparares Riksförbund (The Swedish Shareholders' Association), 26th October 2001

Zwitserland

- Corporate Governance: Swiss Code of Best Practice, Swiss Business Federation, 25 July 2002 (brochure publication)
- Corporate Governance Directive SWX Swiss Exchange, In force 1 July 2002

Duurzaamheidsrapportage in de praktijk

De grote belangstelling voor duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen heeft in eerste instantie niet geleid tot al te grote helderheid over terminologie en begrippen. Ook is er weinig eenheid in de manier waarop voor verschillende gelegenheden en doeleinden over de activiteiten in dit kader gesproken wordt. Nu de stofwolken aan het optrekken zijn, komt er meer tekening in de onderwerpen en groeien we langzamerhand naar een paar standaarden. We beperken ons hier tot de jaarverslaggeving.

Over duurzaam ondernemen spreken we wanneer bedrijven de gevolgen (waar en wanneer ook) van hun handelen op milieu en maatschappij stelselmatig identificeren en minimaliseren en voor hun inspanningen op dit gebied verantwoording afleggen. Of ze in die opzet slagen, is voor buitenstaanders (in toenemende mate 'groene' beleggers) alleen te beoordelen als het laatste aspect, de verantwoording, in orde is. En dat is nog niet het geval. Het is dan ook niet eenvoudig.

Zo ligt de vorm van die verantwoording nog maar ten dele - en dan nog maar voor een deel van de bedrijven - vast. Eigenlijk is dat alleen het geval wanneer het gaat om zaken als hinderwet- en vestigingsvergunningen, en daarbij wordt in de regel voornamelijk vaktaal gebruikt.

Een aantal bedrijven is sinds enkele jaren al wel verplicht om een voor het bredere publiek bestemd milieuverslag te publiceren, dat aan vrij precies geformuleerde eisen moet voldoen. Dat was een flinke stap vooruit, maar de sociale component was daarbij nog niet vertegenwoordigd. Een (klein) aantal bedrijven besloot dan ook om het sociaal jaarverslag en het milieujaarverslag samen te brengen in een duurzaamheidsverslag, dat gepresenteerd wordt als het complement van het financieel jaarverslag.

GRI

De complementariteit van de financiële verslaggeving en de duurzaamheidsverslaggeving was ook het gemeenschappelijke vertrekpunt van de partijen (de Coalition for Environmentally Responsible Economies) die in 1997 samen met het Environment Programme van de VN het Global Reporting Initiative oprichtten. Over duurzaamheid, in grote lijnen de combinatie van de milieufactoren en de sociale factoren, moest, zo meenden zij, in samenhang met de financiële verslaggeving gerapporteerd worden. Zij baseerden zich op de 'triple bottom line': de economische en sociale prestaties en de milieuprestaties van het bedrijf. Om een wereldwijd vergelijkbare rapportage mogelijk te maken stelden zij in 1999 een set richtlijnen op, die na een reeks amendementen leidden tot een voorlopig laatste versie in 2002. De beoogde olievlekwerking slaagde: GRI meldt dat meer dan 300 bedrijven in 26 landen de richtlijnen voor hun duurzaamheidsrapportage gebruiken.

Voor het goede begrip: GRI beoogt dus niet het financieel verslag te vervangen. Aan de andere kant: de richtlijnen - en dat is vast niet toevallig - zouden zonder veel veranderingen gebruikt kunnen worden voor het directieverslag van het financieel jaarverslag. Zo vermeldt de inhoudsopgave: vision & strategy, profile, governance structure & management systems, en performance indicators (economic, environmental, social). Met andere woorden, met een paar aanpassingen zou een samengaan van financieel verslag en duurzaamheidsverslag geen onmogelijkheid zijn. Maar nogmaals, dat

is op dit moment nog geen doel. Voor meer informatie en bijvoorbeeld een exemplaar van de richtlijnen: www.globalreporting.org.

Nog meer richtlijnen en informatie

Los hiervan, maar eveneens uitgaande van 'people, planet, profit', wordt in Nederland nog gewerkt aan een richtlijn met 'aanbevelingen voor het directieverslag betreffende informatie over maatschappelijk verantwoord ondernemen'. Deze ontwerp-richtlijn 400 (uit juni 2002), van de hand van de Raad voor de Jaarverslaggeving, heeft een half jaar ter visie gelegen en wordt nu bijgewerkt en eind 2003 gepubliceerd. Zie www.rjnet.nl.

Zolang het nog niet eenvoudig is om bedrijven te beoordelen op hun prestaties in duurzaamheid, heeft de belegger speur- en waakhonden nodig die het werk voor hem doen. Eind 2001 richtten Triodos Bank, PGGM en MeesPierson Dutch Sustainability Research op. Dat levert sindsdien gedetailleerde duurzaamheidsprofielen van ondernemingen en geeft de bedrijven ook ratings aan de hand van meer dan 150 duurzaamheidsindicatoren. DSR (www.dsresearch.nl) is aangesloten bij Sustainable Investment Research International Group (SiRi), die elf vergelijkbare organisaties in Europa, de Verenigde Staten en Australië telt en zo inzicht heeft in de profielen van 2000 bedrijven. Klik voor meer informatie www.sirigroup.org.

Los van de rapportageproblematiek zijn er uiteraard tal van organisaties actief in de consultancy op het gebied van duurzaamheid, zoals DHV, dat de site www.duurzaamondernemen.nl bijhoudt. Daar zijn alle relevante Nederlandse ondernemingen en instanties op dit gebied te vinden in de afdeling Kennisnetwerk. Daaronder partijen die zich speciaal richten op de combinatie beleggen en duurzaamheid, zoals de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling: www.vbdo.nl. Verder is op het web ook de Werkgroep Maatschappelijk Verantwoord Beleggen van de VBA te vinden: www.vbawerkgroepmvb.nl. Een handig portaal voor de duurzame belegger is www.duurzaam-beleggen.nl, waar de groen-geïnteresseerde belegger zijn hart kan ophalen.

De startpaginadochter www.jaarverslag.pagina.nl heeft overigens het licht nog niet gezien: geen enkele verwijzing op deze overigens handige linksverzameling naar duurzaamheid of maatschappelijk verantwoord ondernemen...